

NEKI STATISTIČKI PODACI O JEVREJIMA U JUGOSLAVIJI U PERIODU OD 1938. DO 1965. GODINE

Dati tačne statističke podatke o Jevrejima u Jugoslaviji neposredno prije II svetskog rata i u posleratnom periodu veoma je teško iz više razloga, među kojima se ističu:

— Jevrejske opštine prije rata nisu imale potpuno tačnu evidenciju o ukupnom broju Jevreja na njihovom području.

— Dio Jevrejskih opština uključio je u svoje brojno stanje emigrante iz Njemačke, Austrije, Čehoslovačke, Poljske i ostalih zemalja koji su se momentalno nastanili na njihovom području, a neke to nisu učinile.

— Neposredno poslije rata povratak Jevreja iz logora, internacije, partizanskih jedinica, zarobljeništva i zbjegova, te unutrašnje i spoljne migracije dovele su do svakodnevnih promjena a JO ih nisu mogle ažurno evidentirati.

— Dio Jevreja posle rata nije se deklariseo Jevrejima, te se nije ni upisao u JO.

Jevreji koji su pred rat i u toku rata prešli u druge vjere postupno su se vraćali u svoju vjeru i pristupali jevrejskoj zajednici.

— Pokušaji popisivanja Jevreja u Jugoslaviji neposredno poslije rata nisu dali potpuno zadovoljavajuće rezultate pored ostalog i zato što nisu vršeni sistematski. Njihovo sprovođenje vršilo se na inicijativu Saveza JOJ i Autonomnog odbora, a oni su uvijek zahtijevali podatke prema momentalnim potrebama. To je dovelo do nemogućnosti praćenja određenih pokazatelja kroz sav period.

Najzad, treba istaći i slijedeće. U želji da ovaj prikaz dam što tačnije ja sam koristio pisane izvještaje JO i sumarne prikaze Saveza, no kroz rad sam i sam uočavao greške u njima. Nastojao sam gde god mi je to bilo moguće da greške izbjegnem, no nije sigurno da je taj moj trud u potpunosti uspio.

Pravni položaj JO pre rata omogućavao je da se preko njih vodi evidencija o jevrejskom stanovništvu. Posle rata JO su vodile evidenciju samo o broju svojih članova, a članstvo u JO nije bilo obavezno. Zbog toga se u ovom prikazu za poslijeratni period navode podaci samo o članovima JO.

Brojno stanje članova JO*

Prema podacima iz 1938. godine u Jugoslaviji je tada bilo 17.370 jevrejskih porodica sa 71.342 lica od kojih 35.854 muških i 35.488 ženskih. Ovim brojem nije obuhvaćen najveći dio emigranata koji su iz ugroženih evropskih zemalja došli u Jugoslaviju. Njih je u Jugoslaviji tada bilo od 4.000—5.000 pa, iako je manji dio njih uspio da produži put do Palestine i bezbjednijih područja, najveći dio je dočekao napad na Jugoslaviju u zemlji te je tu i stradao.

Neposredno po obnavljanju rada Saveza JOJ 1944. godine smatralo se da je u životu ostalo oko 1.200 jugoslovenskih Jevreja. No, vraćanjem pojedinaca iz inostranstva i unutrašnjosti zemlje taj se broj brzo povećavao. Prvi precizniji podaci iz tada postojećih JO datiraju iz oktobra 1945. godine i prema njima je u čitavoj Jugoslaviji tada bilo 9.525 Jevreja. Taj se broj i dalje postupno penjaio, što se vidi iz sledećeg prikaza:

Brojno stanje po republikama								
DATUM	NR Srbija	Od toga			NR Hrvatska	NR BIH	NR Make-donija	UKUPNO
		AP Vojvodina	AP Kosmet					
30. X 1945.	5.611	3.577	312	2.453	1.292	419	9.775	
11. IV 1946.	6.168	3.704	319	3.061	1.459	465	11.153	
19. VI 1946.	6.450	3.703	325	3.450	1.484	495	11.879	
30. VIII 1946.	6.462	3.715	325	3.647	1.726	509	12.414	
27. XI 1946.	6.480	3.729	329	3.727	1.760	528	12.495	

Napomene: JO iz Zagreba vodila je u to vrijeme pored brojnog stanja Jevreja u NR Hrvatskoj i brojno stanje Jevreja u Sloveniji i Crnoj Gori. U brojno stanje jugoslovenskih Jevreja uključeni su i emigranti koji su u Jugoslaviji preživjeli rat.

Pri upoređivanju predratnog i poslijeratnog brojnog stanja jevrejskog stanovništva u Jugoslaviji treba imati u vidu da je u toku rata oko 1.500 jugoslovenskih Jevreja emigriralo u Palestinu, Severnu i Južnu Ameriku i druge zemlje odakle se nisu vratili.

Od konca 1946. godine, zahvaljujući informativnoj službi jevrejskih organizacija, dolazi do kontakata između porodica čiji su se članovi sticajem okolnosti našli u raznim zemljama svijeta pa i na raznim kontinentima. Izvjestan broj Jevreja iz Jugoslavije odlazi sa ciljem

* Podaci za 1938. godinu o brojnom stanju Jevreja uzeti su iz Izvještaja Glavnog odbora SJVO na VII Kongresu, a poslijeratni podaci uzeti su iz Izvještaja JO i skupnih pregleda Saveza JOJ.

nalaženja i produžavanja zajedničkog života sa svojim najbližim. Uslijed toga već od konca 1946. godine pa do odlaska I alije jugoslovenskih Jevreja u Izrael, koncem 1948. godine, broj Jevreja u Jugoslaviji blago opada što se vidi iz slijedećeg:

Brojno stanje po republikama							
DATUM	Od toga						UKUPNO
	NR Srbija	AP Vojvodina	AP Kosmet	NR Hrvatska	NR BiH	NR Makedonija	
27. XI 1946.	6.480	3.729	329	3.727	1.760	528	12.495
31. I 1947.	6.358	3.606	325	3.723	1.812	532	12.425
5. IV 1947.	6.333	3.626	273	3.691	1.832	543	12.399
5. IX 1947.	6.103	3.324	297	3.530	1.916	385	11.934
1. VI 1948.	5.840	3.046	273	3.581	1.870	376	11.667
22. VII 1948.	5.729	3.034	269	3.565	1.871	387	11.552

Iz navedenog se može zaključiti da je procentualno najveći broj Jevreja u to vrijeme emigrirao iz Vojvodine, Makedonije i sa Kosmeta.

Takvo stanje zatiče jevrejsku zajednicu u Jugoslaviji pred kraj 1948. godine, kada počinje iseljavanje u Izrael. U pet alija između decembra 1948. godine i jula 1952. godine u Izrael je otišlo ukupno 7.578 lica, i to: u periodu između 2. XII 1948. do 22. I 1949. godine I alija sa ukupno 4.098 lica, od čega 3.993 jugoslovenskih Jevreja; u periodu juni—juli 1949. godine II alija sa ukupno 2.490 lica, od čega 2.434 jugoslovenskih Jevreja; u martu 1950. godine III alija sa 409; u junu 1951. godine IV alija sa 658, u julu 1952. godine V alija sa 84 jugoslovenskih Jevreja. To smanjuje brojno stanje članova JO Jugoslavije na:

Brojno stanje po republikama							
DATUM	Od toga						UKUPNO
	NR Srbija	AP Vojvodina	AP Kosmet	NR Hrvatska	NR BiH	NR Makedonija	
20. XII 1952.	2.640	1.077	17	2.073	1.261	82	6.056

Po odlasku V alije bilo je još pojedinačnih odlazaka u Izrael, no to nije znatnije uticalo na brojno stanje članstva jevrejskih opština, što se vidi iz slijedećeg:

Brojno stanje po republikama								
DATUM	NR Srbija	Od toga						UKUP- NO
		AP Voj- vodina	AP Ko- smet	NR Hrvatska	NR BIH	NR Ma- kedonija	NR Slo- venija	
1. VII 1952.	2.673	1.097	19	2.036	1.267	99	100	6.175
1. VII 1957.	2.531	1.037	26	2.014	1.285	95	96	6.021
1. XII 1958.	2.657	1.033	18	2.054	1.285	94	96	6.210
1. IV 1959.	2.559	1.035	15	2.062	1.309	91	95	6.113
1. X 1964.	2.571	984	13	2.065	1.304	66	96	6.102
31. III 1965.	2.707	1.002	13	2.041	1.292	61	96	6.197

Broj jevrejskih opština

Pred II svetski rat u Jugoslaviji je postojalo 117 jevrejskih opština, od čega je 105 bio učlanjeno u Savezu jevrejskih vjeroispovjednih opština, a 12 u Udruženju jevrejskih ortodoksnih opština.

Poslije rata najveći broj Jevreja koji se vratio, naselio se po većim gradovima (Beograd, Zagreb, Sarajevo, Subotica, Novi Sad, Osijek, Skoplje). U mnogim mjestima gdje su prije rata postojale jevrejske opštine nije bilo više uopšte Jevreja ili ih je bio tako mali broj da nisu postojali uslovi za osnivanje opštine. Do 1946. godine formirano je 56 jevrejskih opština od kojih su neke u većim gradovima postale matične opštine za Jevreje iz manjih okolnih mjesta u kojima se opštine nisu formirale. Ovih 56 opština djelovalo je do odlaska alija za Izrael. Odlaskom Jevreja u Izrael neke manje opštine su se potpuno ugasile ili su izgubile toliki broj svojih članova da u daljem nije bilo uslova za njihovo postojanje. Preostalo članstvo iz tako smanjenih opština priključilo se jevrejskim opštinama u većim mjestima, koje su za njih postale matične. Tako se broj jevrejskih opština u periodu od 1952—1953. godine smanjio na 35, koliko ih i danas ima.

Unutrašnje migracije

Na smanjenje brojnog stanja manjih pa i nekih srednjih jevrejskih opština uticala je pored odlaska znatnog dijela njihovih članova u Izrael i unutrašnja migracija. Već i pre I alije ispoljila se težnja Jevreja da se iz manjih mjesta presele u veća. Prilikom povratka iz logora, zarobljeništa, internacije i zbjegova ispoljila se težnja mno-

gih Jevreja da ne idu u svoje ugasle domove, no da odmah pređu u veće gradove. U jednom pismu kojeg je dr Fridrih Pops, tadašnji predsjednik Saveza JOJ, pisao 15. VI 1945. godine predsjedniku JO iz Osijeka dru Lazaru Margulijesu on pored ostalog kaže: »Beogradska zajednica po broju svojih članova je valjda najsiromašnija. Od ukupnog broja, od 1.200 ljudi koliko danas ima Jevreja u Beogradu, Beograđana nema više od 250 do 300.«

U godinama neposredno poslije rata taj proces napuštanja manjih mjesta i preseljavanje u veće gradove je očit, a uzroci za to su raznoliki. Među osnovnim uzrocima mogu se istaći:

— težnja pojedinaca da žive u jačim jevrejskim zajednicama;

— težnja pojedinaca da ne žive u mjestima gdje su preživjeli najgrozniju tragediju i gdje su izgubili najbliže rođake.

Na unutrašnju migraciju vjerovatno je uticala i činjenica da se osjećala potreba za kadrovima u višim organima vlasti, privrede, prosvjete, kulture itd.

Kako je tekla ta migracija u periodu 1946—1948. godine, dakle pre odlaska I ali je, vidi se iz slijedećeg prikaza:

Jevrejska opština	Brojno stanje		Razlika
	30. VIII 1946.	2. II 1948.	
Subotica, ortodoksna	115	88	— 27
Subotica	1.065	981	— 84
Bačko Gradište	7	—	— 7
Bačka Topola	82	70	— 12
Stara Kanjiža	50	30	— 20
Bajmok	34	27	— 7
Horgoš	28	21	— 7
Stari Bečej	44	35	— 9
Vrbas	41	30	— 11
Apatin	29	24	— 5
Čonoplja	14	9	— 5
Bezdan	11	2	— 9
Doroslovo	8	3	— 5
Senta, ortodoksna	179	84	— 95
Senta	148	106	— 42
Sremska Mitrovica	26	18	— 8
Velika Kikinda	42	36	— 6
Zrenjanin	98	92	— 6
Vršac	35	22	— 13
Priština	252	224	— 28
Murska Sobota	68	51	— 17
Karlovac	56	46	— 10
Donja Lendava	17	10	— 7
Desinić	9	5	— 4
Vinkovci	32	27	— 5
Vukovar	37	22	— 15
Rijeka	169	99	— 70
Lovrana	12	2	— 10
Bugojno	15	8	— 7
Banja Luka	46	35	— 11
Travnik	30	23	— 7
Skoplje	452	354	— 98
Sombor	246	140	— 106

Nasuprot tome broj članova većih i nekih srednjih jevrejskih opština se povećavao. Istina, delimično je to rezultat povećanog nataliteta u tom periodu, no očito da je glavnu ulogu odigrala migracija iz manjih opština. Evo nekih primjera:

Jevrejska opština	Brojno stanje		Razlika
	30. VIII 1946.	2. II 1948.	
Zagreb	2.126	2.151	+ 25
Novi Sad	953	977	+ 24
Niš	31	52	+ 21
Beograd	2.236	2.271	+ 35
Split	140	163	+ 23
Sarajevo	1.413	1.576	+ 163
Tuzla	62	78	+ 16

Ovakva unutrašnja migracija koja se produžila i dalje, uticala je da se procentualni odnos jevrejskog stanovništva u većim gradovima sve više povećava, dok u manjim mjestima opada. To se najbolje vidi iz slijedećeg prikaza u kome je pokazano brojno stanje članova JO u deset najvećih opština za dotičnu godinu, te brojno stanje Jevreja u svim drugim mjestima u zemlji.

Jevrejska opština	1939.	1946.	1948.	1952.	1958.	1964.
Beograd	11.780	2.236	2.271	1.380	1.370	1.359
Zagreb	11.255	2.126	2.137	1.287	1.377	1.399
Sarajevo	7.726	1.413	1.576	1.009	1.026	1.028
Subotica	5.488	1.180	1.069	403	441	363
Novi Sad	4.185	953	977	275	359	348
Osijek	2.516	371	362	175	252	237
Rijeka					156	168
Split			184	90	135	122
Sombor		246		88	105	101
Skoplje	2.414	452	357	95		
Bitolj	3.180					
Senta	1.448	327	190			
Priština		252	209			
Zemun				67	130	135
Petrovgrad (Zrenjanin)	1.278					
UKUPNO	51.270	9.558	9.332	4.869	5.351	5.260
Procenat u odnosu na ukupno brojno stanje	71,9%	77%	78,2%	79%	86,1%	86,2%
Brojno stanje u svim ostalim opštinama	20.072	2.856	2.603	1.297	859	842
Procenat u odnosu na ukupno brojno stanje	28,1%	23%	21,8%	21%	13,9%	13,8%

Dok je prije rata zakonom bilo regulisano da Jevreji moraju biti učlanjeni u svoje vjerske zajednice pa se i evidencija njihovog brojnog stanja vodila preko jevrejskih opština, to poslije rata nije bilo obavezno. Učlanjavanje u jevrejske opštine bilo je dobrovoljno i u njih su se učlanjavali samo oni koji su to željeli. Nasuprot tome, izvjestan broj Jevreja iako je priznavao svoje jevrejsko poreklo, nije se učlanjavao u jevrejske opštine. Tačan broj takvih Jevreja nije poznat, no može se približno reći da je njih kroz čitav poslijeratni period bilo od 500—800. U nekim godinama pokušalo se i njih popisati, no to nije učinjeno sa potpunom zadovoljavajućom tačnošću. Evo tog prikaza:

GODINA	Broj popisanih Jevreja u Jugoslaviji	Broj registrovanih članova JO	Procenat registrovanih u JO
1958.	6.768	6.210	91,6%
1959.	6.769	6.113	90,3%
1964.	6.700	6.102	91%
1965.	6.879	6.197	90%

Brojno stanje članova jevrejskih opština prema polu

Brojno stanje članova jevrejskih opština prema polu bilo je:

GODINA	Ukupno brojno stanje	O d t o g a		Broj žena u odnosu na 100 muškaraca
		muških	ženskih	
1938.	71.342	35.857	35.488	99
1946.	12.414	5.994	6.420	107
1948.	11.935	5.587	6.348	110
1952.	6.175	2.695	3.480	128
1958.	6.210	2.612	3.598	137
1964.	6.102	2.507	3.595	143

Kako se iz prednjeg vidi, neposredno prije II svjetskog rata broj muškaraca u odnosu na žene bio je nešto veći. Na svakih 100 muškaraca bilo je samo 99 žena. U toku rata taj odnos se izmijenio. Vjerovatno su na to uticale ponajviše dve činjenice, i to:

- u ratu je poginuo veći broj muškaraca nego žena;
- dio žena koje su se do rata udale za one koji nisu Jevreji ostao je u životu.

Već neposredno poslije rata (1946. godine) na svakih 100 muškaraca bilo je 107 žena. Ta se disproporcija tokom poslijeratnih godina sve više povećavala, tako da je 1958. godine na svakih 100 muškaraca bilo 137 žena, a 1964. godine čak 143 žene.

Tu disproporciju nije ublažilo ni iseljavanje u Izrael, kuda je otišlo više žena nego muškaraca. Ukupno je u Izrael sa pet aliya otišlo:

ALIJA	Ukupno se iselilo	Od toga	
		muškaraca	žena
I	3.993	1.951	2.042
II	2.434	1.116	1.318
III	409	187	222
IV	658	311	347
V	84	39	45
UKUPNO	7.578	3.604	3.974

Treba istaći da ta disproporcija nije rezultat većeg broja rađanja ženske djece u odnosu na mušku djecu u poslijeratnim godinama. Iz podataka za 1948. godinu vidi se da je tada bilo djece do 3 godine, i to: muške djece 231 a ženske djece 207. Iz podataka za 1952. godinu vidi se da je među djecom do 10 godina starosti bilo 359 muške i 335 ženske djece. Prema tome, jedini uzrok te disproporcije može biti veća smrtnost kod muškaraca no kod žena u poslijeratnim godinama.

Brojnost članova u porodici

Brojnost članova u jevrejskim porodicama se u toku rata takođe korenito izmjenila, što se vidi iz slijedećeg:

GODINA	Ukupan broj članova jevrejskih opština	Broj porodica	Prosečan broj članova u porodici
1938.	71.342	17.370	4,11
1958.	6.210	3.233	1,92
1964.	6.102	3.220	1,89

To znači da se prosječan broj članova u porodici više nego prepolovio kroz rat i u toku poslijeratnog perioda. Tako nizak prosječan broj članova u porodici je u prvom redu rezultat toga što su se najčešće iz čitavih porodica od fašističkih progona spasili samo pojedinci. Samo su pojedinci imali odvažnosti da izađu iz gradova ili iz zemlje i tako se spasu. Najveći dio njih po povratku kući poslije rata bio je već u godinama, nisu zasnivali nove porodice, te su ostali samotni. Isto to važi i za pojedince koji su sa porodicama otišli u koncentracione logore, te su slučajno ili pak zahvaljujući svojoj fizičkoj kondiciji preživjeli, dok su svi ostali članovi porodice stradali.

Treba imati u vidu i slučajeve kada su pojedinci poslije rata zasnivali porodice vežući se za bračne drugove — inoverce. Oni su dobivali i djecu, ali su se samo oni upisali, pa se i danas sami vode kao članovi jevrejskih opština.

Broj članova jevrejskih opština po uzrastu

Tačan prikaz strukture članstva jevrejskih opština po uzrastu nemoguće je jednoobrazno dati, jer za to nedostaju podaci. Popisi članstva jevrejskih opština koji su vršeni u poslijeratnom periodu nisu zahtijevali jednoobrazni prikaz broja članova po uzrastu. Radi toga sam prinuđen da u obradi tog pitanja koristim podatke onakve kakvi su oni u svoje vrijeme dobiveni.

Broj članova jevrejskih opština u Jugoslaviji prema uzrastu bio je 1946. godine kako sledi:

PREMA POLU	Djeca do 10 godina	Od 10 do 15 godina	Od 15 do 20 godina	Od 20 do 40 godina	Od 40 do 55 godina	Preko 55 godina	UKUPNO
muških	464	354	518	2.309	1.604	880	6.129
ženskih	498	355	605	2.509	1.439	879	6.285
UKUPNO	962	709	1.123	4.818	3.043	1.759	12.414

U toku 1948. godine, prije odlaska prve alije za Izrael, brojno stanje po uzrastu bilo je:

PREMA POLU	Djeca do 10 godina	Od 10 do 15 godina	Od 15 do 20 godina	Od 20 do 40 godina	Od 40 do 55 godina	Preko 55 godina	UKUPNO
muških	824	455	567	2.049	1.488	618	6.001
ženskih	791	440	669	2.061	1.298	675	6.934
UKUPNO	1.615	895	1.236	4.110	2.786	1.293	11.935

Pri popisu članova jevrejskih opština koji je vršen 1952. godine, dakle po odlasku grupnih alija za Izrael, popisani su članovi do 10 godina i preko 10 godina starosti. Radi toga mogu dati samo takav prikaz.

PREMA POLU	Do 10 godina starosti	Preko 10 godina starosti	UKUPNO
muških	359	2.336	2.695
ženskih	335	3.145	3.480
UKUPNO	694	5.481	6.175

Pri popisu članstva jevrejskih opština koji je vršen 1958. godine traženi su podaci o licima do 18 i preko 18 godina starosti. Ne postoje tačni podaci o članstvu po polu. Rezultat je bio sledeći:

Do 18 godina starosti	Preko 18 godina starosti	UKUPNO
1.228	4.987	6.210

U toku 1964. godine stanje je bilo:

Do 18 godina starosti	Preko 18 godina starosti	UKUPNO
1.389	4.713	6.102

Iz prednjeg se može zaključiti da nam raspoloživi podaci ne omogućavaju upoređivanje kretanja procentualnog sastava mladih u odnosu na ukupno brojno stanje članstva po godinama. Ono što se može zaključiti je slijedeće:

— u 1946. godini bilo je lica mlađih od 20 godina 22,5% a 1948. godine 31,2%.

Za kasniji period tih podataka nemamo sve do 1957. godine, kada je lica mlađih od 18 godina bilo 20,1%, a 1964. godine 23,2%. To govori da se u prvim poslijeratnim godinama uslijed povećanog nataliteta, procenat mladih naglo penjao, no u kasnijim godinama taj procenat pada da bi se već u 1964. godini vratio približno na odnos kakav je bio neposredno poslije rata.

Postojeći podaci takođe ne omogućavaju prikazivanje procentualnog broja starijih od 55 godina u odnosu na ukupno brojno stanje članova jevrejskih opština. Moguće je samo konstatovati da je taj procenat bio u 1946. godini 14,1%, a u 1948. godini (prije I alije) 10,8%. Tako velika razlika u procentu za tako kratak vremenski period od oko godinu i po dana jeste zbog velike smrtnosti tih ljudi poslije

pretrpljenih tortura, a djelimično i zbog iseljavanja iz zemlje. Od 1.759 koliko ih je bilo 30. VIII 1946. godine, do 2. II 1948. godine umrlo je ili se iselilo iz zemlje njih 466 ili preko 25%.

Broj članova jevrejskih opština po zanimanjima

Brojnost članstva jevrejskih opština prema zanimanjima ne može se takođe potpuno precizno prikazati zbog toga što se to raznoliko prikazivalo u pojedinim godinama. Na primjer, 1938. godine domaćice nisu uvrštene u posebnu kategoriju zanimanja, nego su vođene među nezaposlenima.

Neka zanimanja koja su prije rata zbog karaktera privrede postojala, kao npr. privatni činovnici i namještenici, u poslijeratnom periodu su gotovo potpuno nestala zbog nacionalizacije privrede.

Uzimajući sve to u obzir, analizirajmo slijedeći prikaz o broju članova jevrejskih opština u Jugoslaviji prema zanimanjima.

Prikaz brojnog stanja članova jevrejskih opština po zanimanjima pokazuje da je promjena društvenog uređenja u Jugoslaviji uticala na promjenu mjesta zaposlenja i jednog dijela članova jevrejskih opština.

Dok je 1938. godine svega 571 ili 0,8% članova JO bio u državnoj službi, a u jugoslovenskoj vojsci svega nekolicina, poslije rata preko 30% članova JO su državni službenici. Primarnu ulogu u tome je imala nacionalizacija privrede. No, mora se imati u vidu da je i znatan broj intelektualaca (lekara, apotekara, zubara, veterinara, inženjera, pravnika, ekonomista itd.) poslije rata radio u državnim ustanovama.

Privatnih činovnika i namještenika bilo je 1938. godine 4.087 ili preko 5% od ukupnog broja članova JO, dok se najveći dio tih ljudi koji su preživjeli rat uklopio u državna preduzeća, a samo nezatni dio bavio do odlaska u Izrael trgovinom.

Samostalnih trgovaca, trgovačkih putnika i agenata bilo je 1938. godine 6.835 ili 9,5% od ukupnog broja članstva JO. Izvjestan broj tih ljudi koji su preživjeli rat bavio se još neko vrijeme trgovinom, dok nije izvršena i nacionalizacija trgovinskih radnji, kada se uklopio u državna preduzeća.

Među ostalim promjenama nevezanim za promjenu državnog uređenja možemo uočiti slijedeće:

U toku rata nastradao je najveći procenat radnika, sitnih trgovaca, domaćica i omladine, bespomoćan pred uništavajućom mašinom okupatora i kvislinških vlasti.

Dio naročito napredne omladine uvrstio se u jedinice NOV i POJ uzimajući aktivnog učešća u borbi protiv okupatora. Kroz borbu je najveći dio njih dobio činove oficira i podoficira, te je i posle rata ostao dobrim dijelom u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Razlog zašto se u rubrici »u JNA« ne pokazuje veći broj je u tome što se pretežan

Zani- manja	UKUPNO BROJNO STANJE ČLANOVA JEVREJSKIH OPŠTINA	Državnih činovnika i službenika	Trgovaca, trgovačkih putnika i agenata	Zanatlija	Domaćica	Lekara	Pravnika	Apotekara	Zubara i zubnih tehničara	Veterinara	Inženjera i agronoma	Radnika	Učenika	Studenata	Djece do 7 godina u JNA	Penzionera	Nezaposlenih	Zemljoposjednika i zemljoradnika	Rabinera i ostalih sveštenika	Privatnih činovnika i namještenika	Ostale profesije
1938.	71.342	571	6.835	2.228		528	381	101		50	145	3.518	6.713	709					111	133	4.087
		0,8%	9,5%	3,1%		0,7%	0,5%	0,1%		0,05%	0,2%	4,9%	9,4%	0,9%					0,15%	0,2%	5,7%
1946.	12.344	3.174	575	902	3.419	281	72	41	47	21	115	388	1.575	344	615	74	235	414	41	10	
		25,7%	4,6%	7,3%	27,7%	2,2%	0,6%	0,3%	0,3%	0,15%	0,9%	3,1%	12,8%	2,7%	5%	0,6%	1,9%	3,4%	0,3%	0,1%	
1948.	11.935	3.291	374	861	3.350	260	77	56	65		123	183	1.420	420	889	140	162	186	25	13	
		27,5%	3,1%	7,2%	28,1%	2,2%	0,6%	0,5%	0,5%		1%	1,5%	11,9%	3,5%	7,4%	1,2%	1,3%	1,5%	0,2%	0,1%	
1952.	6.175	1.288	—	231	1.435	221	72	41	—	21	86	—	518	247	591	78	233	116	—	5	
		20,8%	—	3,7%	23,2%	3,5%	1,1%	0,6%	—	0,3%	1,4%	—	8,3%	4%	9,5%	1%	3,7%	0,2%	—		

NAPOMENA: U gornjem redu za svaku godinu dat je broj lica odgovarajućeg zanimanja, a u donjem redu procenat u odnosu na ukupno brojno stanje članova jevrejskih opština.
Za zanimanja gdje nemamo tačnih podataka ostale su prazne rubrike.

broj oficira i podoficira JNA — Jevreja nije prijavio u članstvo jevrejskih opština.

Podaci koje su imale jevrejske opštine kako prije tako i poslije rata o lekarima, apotekarima, zubarima i veterinarima nisu potpuno tačni. Studija koju upravo sada radi o tome dr Jaša Romano daće mnogo vjerniju sliku. No, već iz ovih podataka može se vidjeti da su se od svih profesija u toku rata najbolje sačuvali lekari — preko 50%. Razloga tome ima više, no najznačajniji su ti što je dosta veliki broj lekara prebjegao u toku okupacije u »inostranstvo«, Dalmaciju, i što su vlasti Nezavisne Države Hrvatske bile prisiljene da radi obavljanja sanitetske službe u Bosni tamo upute preko 80 jevrejskih lekara. Najveći dio tih lekara pristupio je Narodnooslobodilačkoj vojsci i ostao u životu. S obzirom na to da je sa alijama otišao u Izrael relativno mali broj lekara, to se procentualno njihov broj u odnosu na ukupan broj članova jevrejskih opština upetostručio.

Kao i među ostalim nacionalnostima u Jugoslaviji, poslije rata naglo raste procenat studenata — Jevreja. Dok je u školskoj godini 1938/1939. studiralo svega 709 ili 0,9% od ukupnog broja članova jevrejskih opština, poslije rata taj procenat neprekidno raste, da bi se u 1952. godini popeo na 4%. U kasnijem periodu on je i dalje rastao, pa će vjerovatno i dalje imati tendenciju stalnog porasta.

Broj zemljoposjednika i zemljoradnika među članovima jevrejskih opština u 1938. godini bio je 111 ili svega 0,15%. U prvim poslijeratnim godinama zadržao se izvjestan broj zemljoposjednika, no, sprovođenjem agrarne reforme njih je nestalo.